

Synagoge van Zwolle gerestaureerd ingewijd

door Leontine Veerman

Een indrukwekkende dienst bij de herinwijding van de synagoge te Zwolle was de kroon op het werk van vele jaren. Op woensdag 20 september 1989 vond de plechtigheid plaats volgens de oude ceremonie waarvan het binnendragen van de wetsrollen het hoogtepunt vormt. Na afloop van de dienst werd een krans gelegd bij het oorlogsmonument voor de synagoge en op de sjofar (ramshoorn) geblazen. Het waren, zoals rabbijn J.S. Jacobs zei de tonen die hoopvol en vreugdevol, maar tegelijkertijd gebroken klinken.

In Nederland zijn meer synagogen gerestaureerd, maar Zwolle is wat anders. Allereerst wegens het gebouw zelf dat dateert uit 1899 en een prachtig voorbeeld is van Jugendstil, daarnaast door het behoud van de oorspronkelijke functie van de synagoge als gebedshuis. Tenminste eenmaal per maand zal een dienst worden gehouden, te beginnen met Jom Kipoer, Grote Verzoendag. Daarnaast zal het gebouw worden gebruikt voor het overdragen van joodse traditie en cultuur aan een breed publiek. Geen museum maar een ontmoetingsplaats tussen jodendom en Nederlandse cultuur.

Zwolle een nog grotere en moeilijkere opdracht uit te voeren: de restauratie van eigen gemeente." De huidige gemeente bestaat uit bijna

Plichtsgevoel

Dat de synagoge voor ieder wat anders betekent, werd uit de toespraken tijdens de dienst duidelijk. Voorzitter Daan Stibbe van de Nederlands Israelietische Gemeente Zwolle voelde het als zijn plicht tegenover het verleden, tegenover de gemeenteleden die er niet meer zijn, er voor te zorgen dat de synagoge niet zou vervallen. Bij Stibbe lag het initiatief van de restauratie van de synagoge die met hulp van de verschillende overheden, fondsen, bedrijfsleven en particulieren, verenigd in de Stichting Voortbestaan Synagoge, kon worden uitgevoerd. De kosten bedroegen ongeveer een miljoen gulden.

Volgens rabbijn J.S. Jacobs van het Interprovinciaal Opperrabbinat is de restauratie van het gebouw pas het begin. „Nu heeft het bestuur van de Joodse Gemeente

honderd leden maar, aldus rabbijn Jacobs, in de polders die onder de NIG Zwolle ressorteren, wonen veel meer potentiële leden dan wordt vermoed. De sjofar roept ook op om wakker te worden, de nesjomme, het joodse gevoel in de jood te prikkelen.

De straat waaraan de synagoge ligt, heet sinds woensdag de Samuel Hirschstraat. Fried Hirsch, de zoon van deze laatste vooroorlogse opperrabbijn van Overijssel, was uit Israel overgekomen om het nieuwe naambord te onthullen. Samuel Juda Hirsch, op 22 oktober 1872 in Amsterdam geboren, was bij zijn

geboorte al voor een rabbinaal loopbaan bestemd. In 1902 werd hij benoemd tot opperrabbijn van het ressort Zwolle, maar zijn invloed strekte over heel Nederland als gevolg van de andere Opperrabbijnen die hij in de loop van de jaren waarnam. Zijn vele kwaliteiten maakten hem in joodse en niet-joodse kring tot een geliefd en vermaard man. Hij overleed op 11 augustus 1941.

Straatnamen

De gemeente Zwolle is op het ogenblik druk bezig de herinnering aan de tweede wereldoorlog vast te houden. Besloten is tenminste tien straten in Zwolle-Zuid te vernoemen naar enkele joodse Zwollenaren die van de holocaust het slachtoffer zijn geworden en naar geallieerde soldaten die boven Zwolle zijn neergeschoten en zijn omgekomen. Voor de vernoeming

van de heringewijde van de synagoge heeft burgemeester mr. G. Loopstra van Zwolle zich bijzonder ingezet. Evenals de voorzitter van de Stichting Voortbestaan Synagoge, ds. J.G.K. Littooi benadrukte hij het belang van het wederzijds respect en verzoening tussen joden en christenen. „De grenzen worden verlegd. Het introverte wordt wat verlaten. Hoe goed is het om op die wijze meer inzicht te krijgen in ons godsdienstig en cultureel fundament,” aldus burgemeester Loopstra.

Zwolle heeft een traditie in stand te houden. Al vanaf 1721 konden joden er het kleine burgerrecht verwerven en werden zij toegelaten tot het koopmansgilde. Hierdoor groeide de joodse gemeenschap snel, er kwam een joodse begraafplaats en in 1747, de gemeente had toen bijna driehonderd leden, werd toestemming verleend een woonhuis als synagoge te gebruiken. Na het vertrek van de Fransen uit Nederland werd Zwolle de hoofdplaats van het ressort Overijssel waar zich de opperrabbijn vestigde. Zowel de familie van voorzitter Daan Stibbe als van rabbijn Jacobs heeft in het verleden geestelijke leiders aan de gemeente geleverd.

Monument

Van de zevenhonderd joodse Zwollenaren in 1940 is slechts een klein aantal in leven gebleven. Aanpassing aan de nieuwe situatie betekende dat de synagoge in eerste instantie werd verkleind, maar in de jaren zeventig was de gemeente niet langer in staat het gebouw te behouden. Om te voorkomen dat het gebouw een ongepaste bestemming zou krijgen, werd het enkele jaren geleden op de monumentenlijst gezet. Met de eerste herstelwerkzaamheden werd in 1984 begonnen, die dankzij de inspanningen van de Stichting Voorbestaan Synagoge volledig konden worden uitgevoerd.

Een proefdienst in de heringewijde synagoge van Zwolle. Geheel rechts voorzitter Daan Stibbe